

Ma T. Jurekhalde
hindamatus.
Määrus. Määrus

E. V.
TARTU OLINGKOLE
ÕIGUSTEADUSKOND
11. detsembril 1939.
№ 664.
TARTU

Töö näib kindel
õppemäär. 15. XII 1939.
J. Jurekhalde

KASSATSIOONI INSTITUUDI RAKENDUMISE
EELDUSED JA ALUSED TSIVIILKOHTUPIDAMISE SEADUSES.

A. A.
7886.

Lõpetatud 21. XII 39 Eigo
A. J. Kõnnu

D i p l o m i t ö ö .

Viktor TALLMEISTER

matrikkel 12899,

õigusteaduskond.

EESSÖNA.

Käesoleva töö suunavaks eesmärgiks on kassatsiooni instituudi protsessimenetlusse rakendumisküsimuste sarja asendi määritlemine tsiviilprotsessis. Ainestiku lai ulatus ei võimalda selle uurimuse piires haarata kogu probleemistiku üksikasju. Piiridun seepärast vaatlusobjekti kesksetele küsimustele lähenemisega, tuginedes peamiselt kahele tunnustatud autorite tööle, fikseerides isiklikke seisukohti vaid niivõrd, kui seda nõuab esitatava ülevaate terviklik evolutsioon. Samal põhjusel piiritlem kassatsiooni instituuti, tema kokkupuuteis teistmis ja kolmandate isikute otsusemuutmis taotluse instituudega, ainuüksi Glasson Tissier'i tsiviilprotsessi käsitlest ammutatud prantsuse kassatsiooni instituudi määrangu abil. Küsimusele vastamist, kuivõrra köitvalt selgejoonelise prantsuse kassatsiooni kohtu funktsiooni teostamine sattuks tegelikes-

se vastuoludesse meil kehtiva tsiviilprotsessiga, ei sea ma endale käesolevas vaatluses ülesandeks. Taotlen siin vaid eraldada kassatsiooni instituudi iseloomustavaid printsiipe.

TKS-e kassatsiooni aluseid käsitlevas osas jälgin täiel määral Jssačenko TKS-e kommentaaries esitatud süsteemi. Siinjuures püüan võimalikult vältida Jssačenko poolt objektiivse õiguse rikkumise võimaluste selgitamiseks esitatud rohkearvulisi näiteid ja rikke mooduse sisu haarata abstraktsesse lausesse.

Autor.

SISUKORD.

LÜHENDEID.

BES	-	Balti Eraseadus.	6
KAsS	-	Kohtute asutamise seadus.	8
KKS	-	Kriminaalkohtupidamise seadustik.	10
KS	-	Kohtute seadus.	11
TKS	-	Tsiviilkohtupidamise seadus.	11
VSK	-	Vene seaduste kogu.	11
ZPO	-	Zivilprozessordnung.	12
		a. Suhe kolmandate isikute otsuse tühistamis- tamispalvega	14
		b. Kassatsiooni funktsioon, eraldatuna asja muundamisest ja kolmandate isiku- te tühistamispalvest	15
		a. Paralleel TKS-ga	16
		B. Kassatsiooni ja revisjoni olemuse suhe	17
		C. Kassatsiooni funktsiooni sisu	20
		D. Kassatsiooni funktsiooni teostatamis- ulatus	21

SISUKORD.

Eessõna	Lk. 4
Lühendeid	6

SISSEJUHATUS.

1. Märkeid kassatsiooni instituudi tekkest, kujunemisest, mõjust	10
2. Kassatsiooni instituudi piiritlus	11
A. Suhe teiste otsuste muutmist võimaldavate instituutidega, määritletuna prantsuse protsessi kaudu	11
a. Suhe asja uuendamisega	12
b. Suhe kolmandate isikute otsuse tühistamispalvega	14
c. Kassatsiooni funktsioon, eraldatuna asja uuendamisest ja kolmandate isikute tühistamispalvest	15
d. Paralleel TKS-ga	16
B. Kassatsiooni ja revisjoni olemuse suhe	17
C. Kassatsiooni funktsiooni sisu	20
D. Kassatsiooni funktsiooni teostamise ulatus	21

I OSA.

Kassatsiooni eeldused TKS-s.

1. Otsuse seadusejõulisus	21
2. Kohtu määruse lõplikus	24
3. Kaebe esitaja ja kostja kvalifikatsioon ...	26

II OSA.

Kassatsiooni alused TKS-s.

Seaduste rikked.

1. Materjaalseaduste rikked	29
A. Seaduse ebaõige kohaldamine	32
B. Asja otsustamine seaduse otsese keelu või ettekirjutuse vastaselt	35
C. Seaduse mõtte moonutamine	35
2. Protsessuaalseaduste rikked	37
A. Vormirikke olulisus üldprintsipiibes ja erandis	37
B. Pädevuse rikked	42
a. Allumusriike	43
b. Võimkonnariike	46
c. Kohtuvõimu liialdused	47

Mingi Muude normide rikked.

1. Kombeõigus	50
2. Kohtupraksis	51
3. Haldusakt	52
4. Kohtuotsus	53
5. Kohtulik kokkulepe	54
6. Leping	54

Osundatud teoseid

muudatusele. Veelgi enam õigustab pilk ajaloole, kui mäletame meelde, et vana tsiviilkohtupidamise seadus, milline 1889 a. kohtu reformiga kehtestati ka Vene Balti kubermangudes ja praegugi veel kehtib, kuidgi tunduvate muudatuste ja täiendustega, eesti tsiviilprotsessina, on peamiselt väljatõrjendatud prantsuse protsessi alusel.

16. sajandi absolutistlik atmosfäär andis Prantsusmaal tõuke kuningliku nõukogu - conseil privé du roi - loomiseks. Selle ülesanne oli valvata seejärgi, et ei rikutaks kuninglikke seadusi. Nii osutus ta aja-

Mingi õigusinstituudi täielik mõistmine on lahutamatult seoses tema tekke ja kujunemise vaatlemisega. Nii ka kassatsiooni instituudi määritelu. Seepärast on tarvilik siinkohal mõningate märgete esitamine prantsuse protsessi kassatsiooni instituudist, mille ajalooline algkuju on vastava instituudi häll ja mille praegune kuju omab kassatsiooni instituudi üldtunnustatuma sisu. Veelgi enam õigustub pilk ajaloole, kui tuletame meelde, et vene tsiviilkohtupidamise seadus, milline 1889 a. kohtu reformiga kehtestati ka Vene Balti kubermangudes ja praegugi veel kehtib, kuigi tunduvate muudatuste ja täiendustega, eesti tsiviilprotsessina, on peamiselt väljatööteldud prantsuse protsessi alusel.

16. sajandi absolutistlik atmosfäär andis Prantsusmaal tõuke kuningliku nõukogu - conseil privé du roi - loomiseks. Selle ülesanne oli valvata seejärgi, ei ei rikutaks kuninglikke seadusi. Nii osutub ta aja-

looliselt esimeseks asutiseks, mille otseseks ülesandeks on objektiivse õiguse kaitsmine. Kuigi ta vaevalt küll tõlgendas seadust, ta siiski poliitiliste eesmärkide taotlemisel püstitas esimesed alused, millele järkjärgulise kujunemise kaudu konstrueerus tänapäeva kassatsiooni instituut. 18-da sajandi viimasel aastakümnel on prantsuse kassatsiooni kord juba väljakujunenud, ning loodud kohus, mille nimeks on cour de cassation.¹ Sama kohtu eeskujul tekkiski siis ka Venemaal aastal 1864 kassatsiooni kohus, milleks moodustati senati juurde kassatsiooni departemangud tsiviil- ja kriminaalasjade jaoks. Siitkaudu pärinebki siis prantsuse protsessi mõju meie TKS-le.

Mis aga eriliselt vajab siinkohal allakriipsutamist, on prantsuse kassatsiooni instituudi selgejooneline piiritelu. Ta asend teiste kohtu otsuste muutmist

¹Vrd. Glasson Tissier, Organisation Judiciaire Compétence et Procedure Civile, III 1929, lhk. 447 j.j.

võimaldavate instituutide suhtes, nimelt asja uuendamise, meie terminoloogia kohaselt teistmise, ja asjast mitteosavõtnud kolmandate isikute otsuse muutmise taotluste suhtes, on puhtakujulise väljatöötamise tulemuseks eriti teravate kontuuridega eraldatav. Teatavasti käsitleb TKS Riigikohtu kompetentsi kuuluvatena kõiki kolme otsuse muutmise võimalust, nagu nad paralleelselt on esitatud § 792-s. Täiesti erinevalt asetub aga prantsuse protsessis asja uuendamise instituut ja osalt ka kolmandate isikute kohtuotsuse muutmispalve instituut.

Mis puutub asja uuendamisesse, siis esitatakse uuendamispalve - requête civil - samale kohtule, kes tegi eelmise otsuse, mitte Riigikohtule, nagu meil². Requête civil-i ülesanne on võimaldada väärotsuse parandamist, mida põhjustas kohtu eksimus. See eksimus võib olla tingitud, kas asjaolude puudulikust teadmisest või mitte-teadmisest, kui ka kogemata juhtunud seaduse valesti

² Vrd. Glasson-Tissier, op. cit., lhk.433.

kohaldamisest, s.o., mitteteadlikust objektiivse õiguse rikkumisest. Alles siis, kui kohus on teadlikult kohaldanud objektiivset õigust ja teadlikult täitnud kõik sisuliselt arutava kohtu ülesanded, on ta sellega andnud otsusele jõu, mille kontrollimine ja võimalik tühistamine kuulub ainult veel just kassatsiooni kohtu funktsiooni. Kassatsioonipalvele järgneb järjekult tühistamine siis, kui ilmneb erinev arusaamine seaduse mõttest kassatsiooni kohtu ja viimati sisuliselt konkreetset asja arutanud kohtu vahel.

Asja uuendamise ja kassatsiooni kompetentside piiritlemiseks eraldab prantsuse protsessi teooria kaheksa väärõiguse aluseks olnud vigu: 1) error in facto - eksitus faktis, 2) error in procedendo - viga seaduse käsitlemisel. Esimesed ei tule käsitlemisele kassatsiooni korras, vaid ainult asja uuendamise alusena. Error in procedendo haarab nii materiaalkui protsessuaal seaduste rikkeid, kusjuures kassatsiooni korras tühistamine järgneb siis, kui sisuliselt arutanud kohtu teadlik tõlgendus on kassatsiooni kohtu

arvates ekslik. Kui aga eksimus on selge sisuliselt arutanud kohtule endale, rakendub asja uuendamine - requête civil³.

Seega eraldub asja uuendamise instituut prantsuse protsessis kindlapiiriliselte kassatsioonist, kindla lülina vaidlusasja seadusjõuliseks ja täitmisele kuuluvaks otsuseks kujunemise protseduuris. Kui TKS-s esineva teistmise instituudi kohta võib ütelda, et ta on konkreetasjas viimane otsuse tühistamise võimalus, sisaldab prantsuse protsessi kord normi, et vaidlusasi, mis sisaldab aluseid nii uuendamiseks kui ka kassatsiooniks, allub esmajoonelisele kontrollile uuendamiskorras. Eeltoodut arvestades, jõuame tulemusele, et prantsuse protsessis asja uuendamist tuleb pidada mõisteliselt kassatsioonile eelnevaks⁴.

Mis puutub vaidlusasjast mitteosavõtnud kolmandate

³ Vrd. Glasson Tissier, op.cit., lhk.400 ja 411.

⁴ Vrd. Jdem, lhk. 449 j.j.

isikute otsuse muutmispalve vahekorda kassatsiooni instituudiga prantsuse protsessis, konstateerime, et ka see palve esitatakse samale kohtule, milline tegi eelmise sisulise otsuse⁵. Seega seegi instituut eraldub teravalt kassatsiooni instituudist. Kolmanda isiku otsuse muutmispalve esitamise põhjuseks on tema õigusliku huvi riivamine kohtu otsusega, millise fakti kindlaks tegemine ning samal alusel otsuse tühistamine ei kuulu kassatsiooni kohtu funktsiooni. Kui aga õigusliku huvi riivamine põhjustab lahkarmamise objektiivse õiguse mõistmises, on antud ühtlasi võimalus konfliktiks, mille lahendamine on kassatsiooni kohtu ülesanne.

Ülevaade prantsuse kassatsiooni instituudi rakendusest selgitab ühtlasi kassatsiooni kohtu funktsioon. Siia kuuluvad vaid objektiivse õiguse kaitsest järelduvad ülesanded, nagu objektiivse õiguse tõlgen-

⁵ Vrd. Glasson Tissier, op.cit., lhk.557.

damine, stabiliseerimine, arendamine ja valvamine selle järgi, et kohtuasutised rakendaksid objektiivset õigust õieti ning täpselt. Subjektiivsed õigused leivad kassatsiooni funktsiooni teostamisel kaitset vaid niivõrd, kui võrd objektiivse õiguse rikke kõrvaldamine reflekteerub tühistamisega põhjustatud uues otsuses.

Võrreldes prantsuse kassatsioonikohtu ülesandeid meie Riigikohtule seadustega omistatud ülesannetega, peab küll jõudma järeldusele, et viimase teotsemispiirkond on tublisti laiem ja sisaldab ülesandeid, mis pole kassatsiooni funktsiooni paratamatu tuletid. Nii näiteks ei saa väita, et TKS-i §§-es 793 ja 794 ettenähtud teistmise ja kolmandate isikute otsuse muutmispalve alused järelduksid ilmtingimatult ülalfikseeritud kassatsiooni kohtu funktsioonist ja peaksid kuuluma just Riigikohtu kontrolli alla⁶.

⁶ TKS § 801 kohaselt esitatakse tühistamispalve Riigikohtu tsiviil-osakonnale.

Pigemini järeldub neist paragraafest põhimõttelik vastolu TKS-e § 11-ga, mis kõneleb, et tsiviilasi otsustatakse sisuliselt vaid kahes kohtu astmes. Seepärast jätan ka kõrvale kassatsiooni eelduste ja aluste lähemal vaatlemisel, käsitlusainesse mittekuuluvatena, teistmise ja kolmandate isikute otsuse muutmispalvete instituudid.

Lühidalt vaatlen siinkohal võrdlevalt kassatsiooni ja revisjoni olemust.

Kohaldades tsiviilprotsessis prof.A.T.Kliimanni poolt tema "Haldusprotsessis" esitatud kassatoorsuse ja meritoorsuse printsiipe⁷, iseloomustab revisjoni menetlust meritoorsuse printsiibi rakendumine alternatiivselt kassaatoorsuse printsiibiga. Nii võib revisjoni kohus teatud kindlatel tingimustel asendada täielikult alama astme kohut, andes ka sisuliselt uue otsuse,

⁷ Vt. Kliimann, Haldusprotsess, 1937, lhk. 292, Meritoorsuse ja kassatoorsuse printsiip.

teotsedes meritoorsuse printsiibil⁸. Kui aga revisjoni-
kohus kaevatud otsust uue sisulise otsusega ei asenda,
vaid piirdub otsuse tühistamisega, kusjuures ta kohustab
ümberotsustamisele alama astme kohut, teotseb ta kas-
satoorsuse printsiibil⁹. Üldreegliks on revisjoni me-
netluses kassatoorsuse printsiibi teostamine, ainult
erandlikult toimib ta meritoorsuse printsiibil¹⁰. Olu-
liselt iseloomustab aga revisjonimenetlust, et ta lü-
litub asja lahendamise protseduuri ainuüksi objektiiv-
se õiguse rikke eeldusel¹¹. Ainult neil eeldusel, s.o.
omades objektiivse õiguse kaitsetiitli saab revisjoni-
kohtus võimalikuks sisulinegi arutamine. Prantsuse kas-
satsiooni kohtu ülesannete vaatlusest järeldus terava-

⁸ Vt. ZPO § 565 III.

⁹ Vt. ZPO §§ 564 I, 565 I.

¹⁰ Vrd. Goldschmidt, Zivilprozessrecht, 1932,
lhk.226.

¹¹ Vrd. Jdem, lhk.224.

kujuliselt, et lahkarvamuste lahendamine objektiivse õiguse mõistmises, s.o. objektiivse õiguse kaitsmine, on just kassatsiooni kohtu funktsiooni teostamise eriline siht, ning et subjektiivsete õiguste kaitsmise efekt saavutatakse siin vaid kaudselt. Sama järeldub ka Jssačenko seisukohast kassatsiooni kohtu ülesannete kirjeldamisel, millises ta väidab, et vastavate ülesannete iseloomu kohaselt pole nende teostaja õieti mitte kohus, vaid asutis, milline valvab seaduse õige mõtte järgi¹². Selline selgepiiriline objektiivse õiguse kaitset taotlev funktsioon ei omistu aga revisjonikohtule. Selle vastu konstateerime põhimõttelist erinevust kassatsiooni ning revisjoni olemuses selles, et revisjonikohtu funktsiooni kuulub ka otsene subjektiivsete õiguste kaitsmine. Kassatsiooni kohtu funktsiooni kuulub aga ainuüksi lahkarvamuste lõplik lahendamine

¹² Vrd. Jssačenko, Graždanskii protsess, Praktičeskii komentarii, IV, 1930, lhk.513.

objektiivse õiguse kaitsmises ja sellega mõisteliselt seotud ülesannete teostamine.

Mis puutub objektiivse õiguse kaitsmisega mõisteliselt seotud ülesannetesse, siis on neile juba juhitud tähelepanu prantsuse kassatsiooni kohtu funktsiooni kirjeldamisel. Siia kuuluvad toimingud, mis paratamatult järelduvad objektiivse õiguse kaitsmise vajadusest. Ei saa kaitsta õiguskorda, kui ei seletata teda moodustavate normide mõtet, kui neid ei tõlgendata. Ei saa üldse kõnelda õiguskorrast, kui tal puudub ühtlus, kui teda kandvat printsiibid on ebastabiilsed ja süsteemita. Pole võimalik kindlustada õiguskorrale neid omadusi, kui puuduks asutis, kes oleks pädev selle süsteemi mõistete lõplikkus koordineerimises ja seejuures ilmnevate tühikute täitmisel, süsteemi tervikluse arendamises ja ühtlasi valvamises seejärel, et seda terviklust ei häirita. Just nende ülesannete teosmiseks on kassatsiooni kohus õigustatud kontrollima ka faktilist olustikku, kuid selle ülesande lähemale vaatlemisele asun TKS-e kassatsiooni palve aluste kä-

sitlemisel.

Mis aga üldiselt iseloomustab tsiviilprotsessi ja siinkohal vajab mainimist, on formaalse tõe avastamise printsiibi konsekventne teostamine. Seepärast katkeb harilikult kassatsiooni funktsiooni teostamine, kui pooled vaidlusasjas omavahel kokkulepivad, seega nõustuvad seniolevale otsusele alluma. Õiguskorra järjekindla kaitse läbiviimiseks tunneb aga näiteks prantsuse protsess kassatsiooni seaduse huvides, mis taotleb objektiivse õiguse kaitset poolte tahtest ja huvist sõltumatult, kusjuures küsimuse algatus oleneb prokuratuurist¹³. Meie tsiviilprotsess kassatsiooni seaduse huves ei tunne. TKS § 815 kohaselt aga kõik Riigikohtu otsused ja määrused, milledes selgitatakse seaduse täpset mõtet, üllatakse seaduse tõlgendamise ja kohaldamise ühtlaseks käsitamiseks. Silmas pidades kassatsiooni instituudi teoreetilisi ülesandeid, peaks

¹³ Glasson Tissier, op.cit., lhk.460.

küll nimetatud paragraafist järelduma, et Riigikohus seaduse tõlgendamisel ja kohaldamisel ühtlase käsitamise huves peaks lahendama lõplikult ka küsimused kus pooled loobusid sellest huvitumast. Selliseks poolte huvist sõltumatuks seisukoha võtuks kohustuks Riigikohus küll ainult põhjendatud kahtluse olemasolul seaduse konkreetjuhul valestimõistmises eelnevates instantsides. Kaudselt saavutatakse meil selliseid lahendeid vastutuste näol, mida annab Riigikohtu Üldkogu abstraktsetele küsimustele, milliseid esitab Kohtuminister kindral-prokurörina või Riigikohtu esimees, kui on selgunud, et teatav küsimus tekitab lahkarvamusi kohtupraktises ja on vaja siin seisukohti ühtlustada¹⁴. Selliste küsimuste esitamise võimalust ei saa igal juhul võrrelda kasseerimis instituudiga seaduse huves, kuna vastav instituut vajab ka sellekohaste ülesannetega prokuratuuri, milline aga meil puudub.

14 vt. KS § 231.

Lähtudes kassatsiooni instituudi sihist, peab võimaldama iga kohtu otsuse seadusele vastavuse kontrollimine. Milliseid eeldusi vaidlusasja kujunemisprotseduuris nõuab selleks TKS?

Kõige pealt tuleb konstateerida, et jaoskonnakohtu kompetentsi kuuluvais asjus võimaldub kassatsioon vaid neis asjus, millede hagi hind ületab 50 krooni¹⁵. See erand on tehtud kassatsiooni kohtu koormise vähendamise huves. Üldreegli kohaselt peab kassatsiooni kohtu kontrollimisele lähetatav otsus olema läbistanud kaks sisulist astet. Selline otsus on § 892 p.3 kohaselt seadusejõuline, väljaarvatud § 814¹ loendatud juhud, mis käsitavad sünniseaduslikusesse, abielu maksvuse- tuks tunnistamisesse ja lahutamisesse puutuvaid asju. Neid juhte käsitlevad otsused muutuvad seadusjõuliseks alles kassatsioonipalve esitamise tähtaegade möödumisel, kui kassatsioonipalve esitamise võimalust ei kasutatud.

¹⁵ Vt. TKS § 186 p.3.

Võrdlevalt olgu siinkohal mainitud, et KKS loeb otsust just üldreegli kohaselt seadusjõuliseks seejärel, kui on möödunud kassatsioonipalve esitamise tähtaeg¹⁶. Arvestades seda, et kassatsiooni olemus seisneb objektiivse õiguse rikete kõrvaldamises, s.o. seaduse käsitlemisel tekkinud vigade eemaldamises, on küllaltki põhjendatud TKS-e seisukoht, mille kohaselt otsus normaalselt omab seadusjõu sisulise arutamise lõppemisega. Mis aga puutub § 814¹ toodud eranditesse, siis on küll loomulik, et siia puutuvate otsuste seadusjõuliseks tunnustamine ja nende täitmisele asumine enne tühistamise võimaluse möödumist, võiks osutada avalikku korda ja moraali häirivaks.

Seega on TKS-s normaalseks kassatsioonimenetluse rakendumise eelduseks, et otsus oleks seadusjõus.

Erinev laad on kohtu poolt antavate erimääruste kasseerimiseeldusil. Nimelt võimaldub kassatsioon ai-

¹⁶ Vt. KKS § 668.

nult nende erimääruste puhul, mis lõpetavad menetluse teatud hagi suhtes ja muudavad seega erimääruse kohtuotsuse vääriliseks, talle omistades seadusejõu¹⁷. Sellisele erimäärusele tuleb anda iseseisev kaebus, kuna selle esitamine koos apellatsioonikaebega asja lõpetamise tõttu ei võimaldu. Kui apellatsiooni kohus jätab erikaebuse tagajärjeta, võib apellatsiooni kohtu vastava määruse peale esitada Riigikohtule kassatsiooni-kaebus. TKS § 783-es on viidetena antud nende erimääruste purgiv loetelu, milledelekaebamine koos apellatsioonikaebega ei võimaldu.

Mis puutub kohtu poolt väljaspool võistkondlikku protsessi tehtavatesse erimäärustesse, nagu erimäärustesse hoiukorra menetluses, konkursimenetluses, järelvalvemenetluses, siis tuleb siingi asuda seisukohale, et kassatsioon võimaldub ainult nendele erimäärustele, mis on lõplikud ja ei võimalda enam mingit kontrolli

¹⁷ VSTKD 1889/117; VSTKD 1913/19.

sisulisis menetlusis¹⁸.

Nii võime kokkuvõttes väita, et kassatsioonime-
netluse rakendumise üheks eelduseks on kaevatud otsu-
se või määruse sisuline lõplikus ja seadusjõulisus.

Teiseks on oluline, et kassatsioonipalve esitataks
isiku poolt, kes selleks on õigustatud. Endastmõiste-
tavalt võib kassatsioonipalvet esitada ainuüksi teo-
võimeline isik, millise võime olemasolu juba normaal-
selt selgub sisuliselt arutavas kohtuastmes. Kassatsi-
ooni võib taotleda ainult see, kes isiklikult protses-
sist osa võttis või selles esindatud oli, kusjuures on
oluline, et see isik esines just II-se astme kohtus¹⁹.
Samuti võib esitada kassatsiooni ainult selles kvali-
fikatsioonis, millises esineti sisulisis astmeis. Nii
peab apellatsiooniasemes näiteks hooldajana esinenu
paluma kassatsiooni samas kvalifikatsioonis²⁰.

¹⁸ Jssačenko, op.cit., lhk.502 j.j.

¹⁹ Vrd. Glasson Tissier, op.cit., lhk.455.

²⁰ Jb.

Pärimisasjus peavad küll pärandusjätjat asendama pärijad²¹. TKS-s järeldub viimati mainitud seisukoht §§-de 681,687 ja 751 kaudu. Nimelt võimaldub nende paragraafide alusel, asjatoimetuse peatumise puhul ühe poole surma tõttu, kohtuotsuse avaldamise momendist järeljäänud varanduse hooldajale või isikule, kes on kinnitatud pärimisõigustesse, uus apellatsioonini tähtaeg ja seega asja uuendamine. Siit tuletub analoogselt ka pärijate õigus kassatsioonimenetluse rakendamise taotlemiseks. Küsimusele, kas kassatsioonini nõutamise õigus kuulub ka singulaarsele suhtsessorile vastavad prof. Tjutrjumov ja Holmsten jaatavalt²².

Üldiselt on oluline kassatsioonipalveks õigustatud

²¹ Vrd. Glasson, op.cit., lhk.511.

²² Vrd. Tjutrjumov, Graždanskii protsess 1925, lhk.143. Holmsten, Učebnik russkago graždanskago sudoproizvodstva, 1899, lhk.199 j.j.

isiku määritlemisel, et kaevatud otsusega rikuti kaebaja õiguslikku huvi. Siiski ei loeta aga kaebaja huve riivatuks, kui ta ise palus nende toimingute toimetamist, mis olid aluseks otsusele, mida ta loeb ebaõigeks²³. Tekitatud kahju resp. huvi hindamiseks tuleb kohtul asetuda hetkesse, millal anti vaieldav otsus²⁴. Jsik, kelle vastu esitatakse kassatsioonipalve, peab kuuluma samasse protsessi vahkorda, esinema kaevatud otsuses, s.o. ka tema peab olema asjast huvitatud²⁵. Mis puutub kolmandatesse protsessi astunud isikutesse, interveniendesse, siis kuulub ka nendele kassatsiooni taotlemise õigus²⁶.

²³ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.511.

²⁴ Vrd. Glasson Tissier, op.cit., lhk.445.

²⁵ Vrd. Jb.

²⁶ Vrd. Jb. vrd. ka Jssačenko, op.cit., lhk.512.

Seadusjõulise kohtu otsuse resp. määruse olemasolu iseendas ei õigusta veel kassatsiooni taotluseks nõutava kvalifikatsiooniga isikut kassatsioonipalve esitamiseks. Tõuge seadusjõulise otsuse resp. määruse paiskumiseks kassatsiooni kohtu tegevussfääri tuleb kassatsiooni kohtu funktsioonist. Selleks on objektiivse õiguse rike. See on kassatsiooni põhjus, tema alus.

TKS-s kassatsiooni alus fikseerub kassatsioonipalve esitamise põhjuste loeteluga kahte erinevasse seadustiku ossa kuulavas paragraafis. Nii on antud ringkonnakohtu teise astme otsuste kasseerimise põhjused § 186-s ja Kohtukoja otsuste kasseerimise põhjuste § 793-s. Mõlemad paragraafid sisaldavad 3 punkti, kusjuures vastavad punktid sisult ühtuvad. Ainukese erinevuse toob § 186-da viimane lõige, milles keelatakse ringkonnakohtu II astme otsuste kasseerimine asjus, millede nõudehind ei ületa 50 krooni. § 793 ei sisalda

sellist kitsendust.

Milline on nimetatud kahes paragraafis kassatsiooni alusena fikseeritud põhjuste iseloom, milline on nende ulatus?

Teatavasti eraldatakse õigusnormistus protsessuaal- ja materjaalseadusi. Nii piiritlebki prof. Schmidt tsiviilprotsessi defineerimisel ühtlasi ka tsiviilprotsessuaalset õigust. Selle protsessuaalse õiguse moodustavad prof. Schmidti definitsiooni kohaselt õigusnormid, millised siduvalt määritlevad tsiviilprotsessi, kusjuures nad, mõisteliselt määritledes üksikisiku tahte vahekorda ühiskonnaga, kuuluvad avaliku õiguse valdkonda²⁷. Protsessuaalne õigus ei loo õigussuhteid, vaid kaitseb neid²⁸. Materjaalõigus on tsiviilprotsessi

²⁷ Vrd. Schmidt, Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts, 1898,

²⁸ Vrd. Glasson Tissier, I, 1925, op.cit., lk.1 -
- Protsessuaalõigus on normide kogu, mis loodud kohtu-

objekt²⁹. Seega kuuluvad materjaalõigusesse kõik protsessuaalõigusega kaitstavad normid, s.o. kõik normid, mis loovad, muudavad ja lõpetavad õigussuhteid.

Vaadeldes TKS § 186 ja 793 esitatud kassatsiooni põhjuseid konstateerime, et nende paragraafide punktides 2 ja 3 leiduvad põhjused on protsessuaalseaduste rikked. Mõlema paragraafi esimese punkti sisu haarab materjaalseaduste rikkeid³⁰.

likkude nõuete läbiviimiseks, arutamiseks ja otsustamiseks, otsuste ja teiste täitmistiitlite sooritamiseks; üldisemalt ta on normide kogu, mille abil saavutatakse kohtulik kaitse eraisikute poolt, kelle õigused on rikutud või kelle õiguste vastu vaieldakse. Vrd. ka Tjutrjumov, op.cit., lhk.5.

²⁹ Vrd. Schmidt, op.cit., lhk.138 j.j.

³⁰ Vrd. Vaskovsky, Učebnik graždanskago protsessa, 1914, lhk.375.

Millisel kujul avaldub materjaalseaduse rike?

Seaduse sõnastuse kohaselt toimub see seaduse mõtte lausa rikkumise või ebaõige tõlgitsemise näol. Jssa-
 êenko TKS-e kommentaare alusel sisustub toodud teksti interpretatsioon järgnevalt: Seaduse mõtte rikkumine või seaduse ebaõige tõlgitsemine toimub, esiteks seaduse ebaõige kohaldamisega, teiseks asja otsustamisega ignoreerides seaduse otsest keeldu või ettekirjutust ja kolmandaks seaduse mõtte moonutamisega³¹. Siinkohal juhib Jssaêenko neljanda alajaotusena tähelepanu sellele, et materjaalseaduste rikkeks on ka välismaise seaduse rike³².

Esimene nimetatud materjaalseaduse rikke moodus, s.o. seaduse ebaõige kohaldamine, esineb esiteks juhtudel, millistel kohaldatakse küll konkreet asioludele kohaldatav seadus, kusjuures aga eksisteerib arvesta-

³¹ Vrd. Jssaêenko, op.cit., lhk.517 j.j.

³² Vt. TKS § 707.

mata jäänud seadus, milline samade asiolude esinemisel ei võimalda eelmise seaduse rakendamist³³, ja teiseks juhtudel, millistel kohaldatakse asioludele mittevastav, s.o. otsusele aluseks olnud faktidest mittejärelduv seadus³⁴.

³³ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.518, näide a. Vastava näite kohaselt kindlustusseltsi nõue kindlustuslepingust mitteosavõtnud kolmandate isikute vastu jäeti tagajärjeta, sel põhjusel, et kindlustusseltsi põhikirjas polnud öeldud, et seltsil on õigus nendelt isikutelt kahjutasu nõuda. Kuna aga VSK X l.o. § 644 kohaselt igaüks, kes kedagi oma tegevusega või tegevusetusega kahjustanud, peab tehtud kahju kannatanule tasuma, siis eelmine otsus kuulus tühistamisele.

³⁴ Siinkohal on sobivaks näiteks Jssačenko, op.cit., lhk.539, näide a. Sellekohaselt kuulub tühistamisele lapsi VSK X, l§ 194 kohaselt puudustkannatavate vanemate toetamisele kohustav otsus, kui on tehtud kindlaks fakt, et vanemad on jõukad.

Siinkohal selgineb ühtlasi küsimus kuivõrra kassatsiooni kohus on õigustatud ja kohustatud kontrollima asja faktilist olustikku. Kassatsiooni kohus ei huvitu faktide tõele vastavusest, s.o. tema funktsiooni ei kuulu sisulisel asja arutanud kohtu ülesanded. Küll aga taotleb kassatsiooni kohus veenduda, kas selgitatud faktidele on õieti kohaldatud seadust, kas vasta-va seaduse kohaldamine järeldus just otsusele aluseks olnud faktest. Ei saa seepärast keegi paluda otsuse tühistamist põhjusel, et teatud fakt on ebaõigelt kindlaks määratud, vaid tühistamist võimaldab ainuüksi faktide kooskõlastamatus seadusega. Selle ebakõla kindlaks määramiseks ja siinjuures tekkivate probleemide lahendamiseks on kassatsiooni kohus õigustatud ja kohustatud kasutama kõike seaduslikke vahendeid ka faktide rekonstrueerimiseks³⁵.

³⁵ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.538 j.j.

Materjaalseaduse rikkumine asja otsustamisega ignoreerides seaduse otsest keeldu või ettekirjutust, teostub normis endas sisalduva rakendamiskeelu tähelepanemata jätmisega. Siinjuures tuleb mõtelda keeluna otseselt, s.o. seaduses sõnaselgelt väljendatud isikulise, ajalise või ruumilise normi kehtejõu piiramist³⁶.

Märksa sagedasemad seaduse ebaõige kohaldamise ja seaduse rakendamiskeelu arvestamata jätmise juhtumist on materjaalseaduste rikked seaduse mõtte moonutamise näol. Kui mõlemi määritletud rikke avastamine, neile tavaliselt omase drastilise iseloomu tõttu, on võrlemisi hõlbus, siis vastupidi, seaduse mõtte moonutamise kõrvaldamisel ilmneb küllaltki keerukusi, milistes orienteerumine pretendeerib põhjalikule ettevalmistusele ja intellektuaalsele paendlikusele. Kohtuniku põhjendused seaduse tõlgendamisel vajavad võima-

³⁶ Vrd.näitena Jssačenko op.cit.,lhk.521 - Otsus, millega kohustatakse alaealist tasuma eestkostja nõusolekuta tehtud võlga, kuulub tühistamisele, kuna sellekohane seadus otseselt keelab alaealisi varaliselt kohustumast.

likult täpse analüüsi resultaadi saavutamiseks erilist loogilist veenvust. Kassatsiooni kohtu praktika tunneb küllalt juhte, mil üht ja sama küsimust on lahendatud mitmeti³⁷. Mõisteliselt tähendab seaduse mõtte moonutamine seaduse sõnastuses järelduste tegemist, milliseid tõlgendamismeetode kasutamine ei võimalda, põhjustades vastuolu seaduse ja kehtiva õigussüsteemi vahel.

Mis puutub aga lünkadesse ja vastuoludesse seaduse tekstis endas, siis kohus TKS § 10 ja 9 alusel ei tohi loobuda asja otsustamisest seaduse puudulikkuse või vastolulisuse ettekäändel, vaid peab oma otsuse rajama seaduse üldisele mõttele. Seega tuleb pidada silmas ka õigusinstituute olemust ja kogu õigussüsteemi.

Siiski omab materjaalseaduse rike, mis kujul ta ka ei esineks, otsust tühistava efekti ainuüksi siis

³⁷ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.521.

kui vastava rikkega riivati poolte, eriti kassatsiooni taotleja õigusi³⁸.

Kuidas sisustub TKS-e vastavais paragraafes protsessuaalseaduste rike?

Nagu juba eelpool konstateeritud, käsitlevad protsessiseaduste rikkeid §§-de 793 ja 186 p.p.2 ja 3. Seejuures sisaldab p.3 kohtupädevuse rikkeid. Kui võrrelda pädevuse rikkeid vajavad mainimist eraldi üldiselt protsessuaalrikkeid käsitlevast punktist, seletub küll seega, et pädevuse rikega seotud küsimused moodustavad omaette tervikliku süsteemi. Üldiselt iseloomustas protsessuaalõigust, protsessuaalseadusi materjaalõiguste kaitsmine. Nii kaitstakse protsessuaalseadustega kõiki norme, mis tekitavad, muudavad või lõpetavad õigussuhteid. Pole mõeldav, et selle kaitse osaliseks saaks ainult üks õigussuhte osaline, ega pole samuti mõeldav ühe poole asetamine soodsamasse tingimustesse

38 Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.519.

võrreldes teise poolega. Protsessuaalseadus peab tagama poolte õiguse tasakaalu ja väljalülitama kohtuniku omavoli võimaldumise. Jgakord ei kaasne aga vorminõude rikkumisega poole õiguse rike. Teisest küljest pole ka sugugi lihtne näha ette, kunas ja kuidas just vorminõuete tähtlepanemata jätmine põhjustab poole õiguse rikke. Ühe ja sama vorminõude arvestamata jätmine võib ühel juhul jämedalt rikkuda poole õiguslikke huve, teisel korral aga üldse mitte riivata poole õigusi. Seepärast ka TKS-e §§ 186 ja 793 p.2 määritleb protsessuaalnorme riketena ainult neid kohtupidamise korra ja vormi rikkeid, mis on seevõrra olulised, et nende esinemise tõttu asja lahenemise protseduuris, ei või tunnustada otsust kohtuotsuse jõuliseks.

Milline on aga sedavõrd oluline vormirike, et selle esinemisel otsus kaotab kohtuotsuse väärtuse?

Arvestades fakti, et mingi konkreetne vormiviga on ühel korral kassatsiooni põhjuseks, teisel mitte,

Vrd. näitena Jassacenko sp.ait., lmk.543 -
 Kui kohus teeb otsuse teatud dokumentide alusel, millised TKS § 317 vastaselt ei katatud vastaspoolele, siis kuulub otsus tühistamiseks. Jssasi on kui otsus

jõuame järelduseni, et vormi vea kvalifitseerimine oluliseks või mitteoluliseks sõltub vormivea kausaalsest mõjust asioludele ja nende kaudu kohtuotsusele³⁹. Seepärast konstateerib ka Jssačenko, et juhiseks küsimusele vastamiseks, millal end lugeda õigustatuks tühistamispalve esitamiseks, tuleb võtta kaalutlus selles, kas teatud vormivea ärajäämisel oleks langetatud sisuliselt erinev otsus või mitte. Kui vormivea puudumine võiks põhjustada sisuliselt erineva otsuse, apsoluutse kindluse eksisteerimist vormivea tühistavas mõjus, pole kassatsiooni taotlejalt loogiliselt võimalik nõuda, siis on antud õigustus kassatsioonipalve esitamiseks. Järelikult asetub siin ka vormivea olulisuse moment. Kui tehtud vormiviga võiks põhjustada erineva sisulise otsuse, on tegemist olulise vormiveaga, ja vastupidi, kui ta seda ei või, pole tegemist olulise rikkega⁴⁰.

³⁹ Vrd. Goldschmidt, op.cit., lhk.225.

⁴⁰ Vrd. näitena Jssačenko op.cit., lhk.543 -
- Kui kohus teeb otsuse teatud dokumentide alusel, millised TKS § 317 vastaselt ei kätatud vastaspoolele, siis kuulub otsus tühistamisele. Jseasi on kui otsus

Jga konkreetjuhu praktiline lahendus teostub kassatsiooni kohtus ja sõltub seega kassatsiooni kohtu hinnangust.

Siiski omab erandeid üldprintsiipt, millekohaselt ainuüksi konkreet kohtuotsuse muutmisvõimeline vormi- viga omab olulise vormirikke effekte. Nimelt eksisteerib liik kohtukorra nõudeid, mis eriti taotleavad kohtu erapooletuse garanteerimist, kõlbluse ning avaliku korra huve ja millede tähelepanemata jätmine võimaldab tühistamise vaatamata sellele, kas rikke tagajärjeks on sisuliselt erinev otsus või mitte⁴¹. Seega nende

langetati hoopis teiste asiolude alusel. Kui aga otsus tehti samade mittekätatud dokumentide alusel, kostja aga oli nende sisuga tuttav ja tal oli võimalus nende vastu vaidlemiseks, pole siin vorminõuete rikut.

⁴¹ Vrd. näiteina Jssačenko, op.cit., lhk.545. Selliseks vormiveaks on kohtunike taandamis või taandumisnõuete ignoreerimine. TKS § 667. Selliseks veaks on ka jaoskonnakohtuniku osavõtt otsustamisest, kui tema tegevusele esitati kaebus. Vt.TKS § 180. Siinkohal tulevad samuti arvesse avalikkuse ja otsesuse printsii- pide rikked.

vormivigade olulisus ei sõltu asioludest, vaid ainu-
üksi nende vigade iseloomust.

Teiselt poolt esineb olulisi vormirikkeid, millede tagajärjeks pole otsuse tühistamine, vaatamata sellele, et vastava olulise vormirikega võimalduks erineva sisuga otsus. Sellised rikked esinevad Jssačenko kohaselt neljal kujul⁴²:

Esiteks siis, kui rike toimus kassatsiooni taotleja palvel ja tema kasuks⁴³;

Teiseks juhul, mil rike leidis aset kassatsiooni taotleja nõusolekul⁴⁴;

⁴² Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.547 j.j.

⁴³ Vrd.näitena Jb.Siia kuulub juhtum, mil palutakse kassatsiooni alusel, et kohus on vastu võtnud temale mittealluva hagi, millise paluja ise esitas.

⁴⁴ Vrd. näitena ib. Kassatsiooni taotlus alusel, et kohtunik pole taandunud, võimaldub ainult siis, kui vastavat nõuet sisulises astmes ei rahuldatud. Kui sellise nõudega esinetaks esmakordselt alles kassatsiooni palves, pole kõrvaldatud võimalus, et paluja teadlikult jättis kasutamata selle nõude, et ebasoovitava otsuse puhul omada kassatsiooni põhjust.

Kolmandaks, kui esimeses astmes aset leidnud rike-
ketele pole kaevatud apellatsiooni korras;

Neljandaks, kui esimeses astmes toimunud vormi-
rike kõrvaldati teises astmes.

TKS §§ 186 ja 793 p.3 fikseerib pädevuse riketest
tulenevad kassatsiooni põhjused. Mõlemi paragraafi
nimetatud punkt kõneleb teise astme kohtule seadusega
omistatud võimkonna ja võimupiiride riketest. Mida
just haarab terminite "võimkond" (vedomstvo) ja
"võimupiirid" (vlastj) sisu, ei määritle seadus.

Jssačenko sisustab neid mõisteid lähemalt endise
KS-e eelkäija, s.o. Kohtute asutamise seaduse §§ 2 ja
4 kaudu. Nimelt kõneleb KAsS § 2, et kohtuasutiste
võim ulatub kõigist seisusist isikutele ja kõigile
asjadele, nii tsiviil- kui ka kriminaalõiguse vallas.
Sama seaduse § 4 aga määrab, et kohtuasutiste võimkond
piirdub eriliste maaaladega ja ringkondadega. Nende
kahe paragraafi vaatlusest ja võrdlusest tuletub jä-

reldus, et võimu ja võimupiiride all tuleb mõista asjalist kompetentsi, võimkonna all aga isikulist ehk maaalalist kompetentsi. Siitkaudu võimaldub seega juba täpsemalt määritleda TKS §§ 186 ja 793 p.3 sisu. Mõistete selguse huves osutub aga tarvilikuks siinkohal terminoloogiline korrektiiv. Kuigi seaduse sõnastuse kohaselt just subjektiivset kompetentsi määritletakse sõnaga "võimkond", määritletakse tegelikult vastava terminiga just objektiivset kompetentsi. Subjektiivset kompetentsi aga tähistatakse terminiga "alluvus"⁴⁵. Sellekohaselt nimetan edaspidi seaduse tekstis sõnaga "võimupiirid" määritletut võimkonnaks ja sõnaga "võimkond" määritletut allumuseks.

Millega iseloomustub kassatsiooni võimaldav alluvusriike?

Kõige pealt tuleb fikseerida, et allumuse piire võib rikkuda nende tahtliku laiendamisega kohtu enda poolt, võttes enda arutada asju, mis temale ei allu

⁴⁵ Vrd. Tjutrumov, op.cit., lhk.480.

või mitte võttes arutusele asju, mis alluvad. Siinjuures alluvuse laiendamisega rikutakse kostja õigusi, kuna nõudja nõustumist asja teatud kohtule allutada tõendab konkreetkohtule nõude esitamise fakt. Vastupidi, allumuse kitsendamisega, rikutakse ainuüksi nõudja õigusi. Kostja õigused otsuse tühistamise palveks allumuse rikke põhjusel olenevad sellest, kas ta on õigeaegselt taande esitanud ja kas ta on õigeaegselt vaielnud taande mittevastuvõtmise peale. Nii nõuab TKS § 574, et kohtu alluvuse taane esitatakse enne kõiki teisi. § 575 määritleb, et taanded peavad olema esitatud esimeses taandavas paberis, kui selline oli esitatud või esimesel kohtuistungil. Endasmõistetavalt puudutavad need paragrahvid allumuse kitsendamise juhel nõudjat.

Senati praktika pole vastanud küsimusele, kas kostja õigustub kassatsioonipalveks, kui ta kahes astmes ei näidanud, et kohus võttis ebaõigelt otsusta-

46 Vrd. Jsačenko, op.cit., lhk.555.

47 Vrd. Tjutrušov, op.cit., lhk.97 ja lhk.97 n.2.

misele asja, mis üldiselt sellele kohtule allub, kuid konkreet juhul erilistel tingimustel ei allunud. Selline olukord esineb juhul, kui ringkonnakohus arutab jaoskonnakohtu asja. Jssačenko vastab sellele küsimusele eitavalt. Sama liikide asjade jaotamine erineva võimkonnaga kohtute vahel taotleb poolte hõlbustamise sihti, nimelt et nad väikeste asjadega ei peaks pöörduma kohtute poole, kus asjaajamine tunduvalt kallim. Kui aga jaoskonnakohtule kuuluva asja ringkonnakohtus arutamisel kostja sellele ei protesteerinud, tuleb järeldada, et kostja pidas olukorda endale küllaldaselt mugavaks⁴⁶.

Erilaadse seisundi seni vaadeldud allumuse aluste rikest omavad ainasallumusalused ehk avalikõiguslikud allumuse alused⁴⁷. Need on nimelt ilma erandita sunduslikud alluvuse alused ja seepärast on nende aluste rikked kassatsiooni põhjuseks ka siis, kui vastavale

⁴⁶ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.555.

⁴⁷ Vrd. Tjutrjumov, op.cit., lhk.97 ja lhk.97 n.2.

rikkele tähelepanu juhitakse kassatsioonipalves esmakordselt ⁴⁸.

Võimkonna ehk võimupiiride rike kassatsiooni põhjusena erineb teravalt allumuse riketest. Kohtute võimkonna piiritlemine ei taotle mitte poolte soodustamist, vaid teatud vaidlusasjade liigi tunnustamist just teatud kohtuliigi kompetentsi õigusmõistmise kõrgemate ülesannete kaitsmise eesmärgil. Seepärast ei või ka asi, mis konkreet kohtu võimkonda ei kuulu, kunagi saada seadusjõu ega muutuda kellegile siduvaks, kuigi kostja

⁴⁸ Tähtsamad pretseptiivselt määratud allumusalused on:

a) Kinnisasja asupaik. Vt. TKS § 1810. Praegu on kaudselt TKS § 219 järgi võimalik juhul, kui esitatakse hagid nii vallas- kui kinnisasjade suhtes, valida kostja ja kinniku asukoha kohtu vahel. TKS eelnõus seda erandit pole.

b) Vallasasja asupaik ühel erandjuhul. Vt. TKS § 1092.

c) Ametisiku teenistuse asukoht, kui hagi on esitatud ametisiku tegevusega tekitatud kahjude põhjal.

d) Abielu sõlmimise koht abielu tühiseks tunnustamise hagide puhul. Vt. TKS § 1356².

e) Ringkonnakohtu poolt määratud koht teatud liiki hagide esitamiseks.

või nõudja ise pöördus vastava kohtu poole. Nii kostjale kui nõudjale on võimkonna rike kassatsiooni põhjuseks, olenemata sellest, kas nad sisulisel arutamisel nõudsid selle rikke kõrvaldamist või mitte.

Võimkonna riketest tuleb eraldada kohtuvõimu liialdusi erilaadsete kassatsiooni põhjustena⁴⁹. Jga kohtu toiming või tegevus, mis teostub otse seaduse keelu vastu, on võimu liialdus⁵⁰. Sellekohaselt on võimu liialdus ka see, kui teine aste arutab asja, mida esimeses astmes pole arutatud⁵¹. Võimkonna riketest eraldub võimu liialdus sellega, et ta kuulub tühistamisele ainuüksi siis, kui pool, kelle huve riivati, sellele õigeaegselt tähelepanu juhtis, teatades, et ta vastavale õigusrikkele ei soovi alluda⁵².

⁴⁹ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.557.

⁵⁰ Võimu liialdused on määritletud TKS §§ 4,5,6, 12,131,134,156,162,180,706,891,893 ja t.

⁵¹ Vt. TKS § 11.

⁵² Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.558.

Lahus materjaal- ja protsessuaalseaduste rikkeid käsitleb Jssačenko teiste materjaal ja protsessuaalnorme rikkumisi, milliste rikete tagajärjeks võib samuti olla kohtuotsuste tühistamine⁵³.

Siinkohal juhib ta esmajoones tähelepanu kombeõiguslike norme kohaldamisega seotud otsuste tühistamise võimalusile. Üldprintsipiis kombeõigus ei tohi sisaldada seadusele vastukäivaid norme. Kuid kehtejõu kohaselt on ta esimene norm seaduse järel ja teatud korradel omab ta koguni seaduse ees primaadi. Nii õigustub VSKX, l§ 130 kohaselt rahukohtunik kohaldama kombeõiguslike norme tingimusel, et pooled viitavad kombele, ja et komme kohaliku seadusega on lubatud, või tingimusel, et seadus ei lahenda antud juhtu. Sellest järelduvalt omistub poolele nimetatud paragraafi alusel õigus konkreet juhul eelistada komberakendamist seaduse rakendamisele, kuna § 130 mittekeelates asja otsustamist seadusega lubatud kombe alusel, ei keela ka asja otsusta-

⁵³ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.525 j.j.

mist seaduse alusel, võimaldades seega alternatiivis, kas kombeõiguslikku normi või seaduse kohaldamist, kusjuures komme rakendub just huvitatud poole erilise viite tõukel. Järelikult võib õiguslikult huvitatud pool paluda ka otsuse tühistamist põhjusel, et kohaldati tema õigusi riivav seadus ja mitte komme, millele ta viitas ja mille kohaldamine on lubatud seaduses. Kahtlematult võimaldub tühistamispalve seadusega keelatud kombeõigusliku normi kohaldamisele, olenemata sellest, kas ta kohaldati poolte viitel või kohtuniku enese algatusel. Samuti peaks võimalduma tühistamispalve alusel, et kohtunik kohaldas asioludest mittejärelduva kombeõigusliku normi, moonutas komme mõtet, üldiselt, teostas samu eksimusi, mis seadustegi kohaldamisel õigustavad tühistamistaotlust.

VSK X, § 130 teatavasti käsitles aga ainult rahu-kohtuniku kompetentsi. Vene Senat on aga korduvalt ka üldkohtutele, mitte ainult lubanud, vaid ka ette-

kirjutanud käia vastava kombe järgi, kui vaidlusele alluvat küsimust pole otseselt seadusega lahendatud, või kui pooled kombele toetuvad⁵⁴. Järelikult loovutab seadus ka siin oma koha kombele samade tingimuste olemasolul. Seejuures pole aga tegemist vastoluga kombe ja seaduse vahel, vaid kombele seadusega omistatud primaadi ilmnemisega.

BES-i sissejuhatav artikkel XXIV fikseerib, et kombeõigus ei või kõrvaldada ega muuta seadust. Art. XXV konstateerib aga, et juhud mil kombeõigus erandlikult omab primaadi, on eraõiguses sõnaselgelt väljendatud. Nende erandite vaatlemuse tulemusena võime küll kombeõigusele BES-is omistada sama positsiooni, mille talle omistas Vene Senat.

TKS § 10¹ on VSK § 130 -ne järeltulija ja seepärast nimetatud Vene tsiviilseaduse paragraafi kohta öeldu, on täiel määral kohaldatav ka vastavale TKS-i paragraafile⁵⁵.

⁵⁴ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.527.

⁵⁵ Vrd. Tjutrjumov, op.cit., lhk.38 n.l.Vt.TKS §10¹.

Üldiselt on kombeõigusel tsiviilprotsessis minimaalne tähendus. Kohtupraksist ei või aga kombeõiguseks pidada⁵⁶.

Mis puutub kohtupraksisesse, siis tekkitab siinkohal küsimus, kuidas siduvad on TKS § 815 kohaselt üllatud kohtuotsused, s.o. kas ka need pole normid, millede rikkumine on kassatsiooni põhjuseks.

Sellele vastab Jssačenko, et iga jõusse astunud otsus on seadus, kuid ainult selle kohta, millest ta tingitud on ja seepärast selline norm on tingimusteta kehtiv ainult asjas milles ta on tehtud⁵⁷. Samuti kõneleb ka TKS § 813 ainuüksi konkreet otsusest, mis tehtud Riigikohtu seisukoha alusel. Seepärast kuigi § 815 ütleb, et üllatud otsuseid tuleb juhiseks võtta, nendest kõrvalekaldumine pole aga mingil juhul tühistamise põhjuseks ja ei oma seega ka neid järeldusi, mil-

⁵⁶ Vrd. Tjutrjumov, op.cit., lhk.40

⁵⁷ Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk. 529.

EX LIBRIS. TARTU

luseid omab otsese seaduse mittetäitmine. Küll võib aga tühistamine mitte olla selle seaduse rikke tagajärjeks, mille mõtet seletati koos üllatud otsusega. Senat on vastavalt ka ise hiljem muutnud omi otsuseid arvestades alamate instantside seisukohti. Riigikohtu praktikas lahendatakse sedalaadi küsimused KS § 109 korras. Selle paragraafi teise lõike alusel antakse asi arutamiseks osakonna tervele koosseisule, kui istungi koosseis tahab muuta sama osakonna endist seisukohta seaduse tõlgendamisel.

Kohtu otsuse tühistamise põhjuseks tuleb pidada ka haldusakti riket, millele tugines tsiviil suhe ja mille alusel tehti kohtu otsus. Selle akti väärtõlgendus on aga tühistamise põhjuseks ikkagi ainult siis, kui vastav akt ise oli kooskõlas seadusega, mis õigustas asutist seda akti andma⁵⁸.

⁵⁸ Vrd. näitena Jssačenko, op.cit., lhk.530 - selleskohaselt tühistas Vene Senat linnavalitsuse määruse, mis kohustas loomi tapma ainuüksi linna tapamajas, kuna

Normina, mille tähelepanemata jätmine, üldiselt, mille rike esineb kassatsiooni põhjusena, käsitleb Jssačenko ka arutusel oleva asjaga seotud juba olemasolevat kohtuotsust⁵⁹. Kui tekib uus vaidlus teatud õiguse üle, peab küsimust lahendama sama õigust määritlevat seadusjõustunud otsust silmas pidades, seda aluseks võttes. Selleks aga, et kohtuotsuse rikkumine oleks kassatsiooni põhjuseks, on tarvilik, et eelmine otsus omaks uues asjas seaduse, mitte lihtsa faktilise tõendi osa⁶⁰.

puudus seadus, mis lubas loomatappu monopoliseerida.

⁵⁹ Vrd. idem, lhk.531.

⁶⁰ Vrd. näitena idem, lhk.532. Sellekohaselt ülearuselt makstud %% -de tagasinõudmisel on vaid faktiliseks tõendiks eelnenud otsus, mis kohustas nõudjat kapitali %% -de tasumisele, kuid ei fikseerinud tasumisele kuuluvate %% -de määra. Kaebaja nõude rahuldamata jätmisega ei rikutaks siin eelmist otsust ega tekitata seega kassatsiooni põhjust.

⁶¹ Vrd. Jassačenko, op.cit., lhk.533 j.l.

Võrdseks kohtuotsusega ja seepärast konkreet-
 asjas siduvaks tuleb pidada ka kohtulikku kokkulepet.
 Sellele vastavalt senat tühistas otsused, millel puu-
 dus koosõla kokkuleppe juriidilise tähendusega⁶¹.
 TKS § 1364 fikseerib sõnaselgelt, et kokkuleppe kohta,
 mis toimub kohtu juuresolekul koostatakse protokoll,
 milline peale pooltele ettelugemist nende ja kohtuliik-
 mete poolt allakirjutatakse ja seejärel tunnustatakse
 seadusjõustunud kohtuotsusega ühejõuliseks ja ei kuulu
 edasikaebamisele.

Lepinguosaliste tahte, s.õ. leppega tekitatud ju-
 riidilise vahekorra kindlaks määramine, faktilise olus-
 tiku tuvastamisena, ei kuulu kassatsiooni kohtu funktsi-
 ooni⁶². Kui sisuliselt arutav kohus lepingu tõlgendamise

⁶¹ Vrd. näitena Jssačenko, op.cit., lhk.532 ja 533.
 Ühes lepingu täitmise äralangemisega kohtuliku kokku-
 leppe tulemusena, langeb ära ka õigus nõuda tagatist,
 mis oli määratud mittetäitmise juhuks. Senat tühistas
 sellel juhul tagatise nõude.

⁶² Vrd. Jssačenko, op.cit., lhk.533 j.j.

tulemusena fikseeris, et konkreet lepingu sõlminud kontrahentide tahet tuleb mõista nii ja mitte teisiti, siis kassatsiooni kohus loeb selle fakti otsustatuks ega lasku alama instantsi järelduste õiguspärasuse kontrollimisele. Seepärast ei võimaldu lepingu osalisele kassatsioonikaebus alusel, et ta pole tahtunud lepingu sõlmimisel seda, mida kohus määritles tema tahtena. See asiolu on sisuliselt arutavais kohtuis määritletud lõplikult. Selleks aga, et kassatsiooni kohus end loeks mitteõigustatuks lepingu tõlgendamise õiguspärasust kontrollima, on tarvilik, et kaevatud lepingu tõlgendus oleks toimunud vastavalt eeskirjadele, mis selleks seadusega seatud. Kui alam instants nendest aga kõrvale kaldus, siis kassatsiooni kohus pole mitte ainult õigustatud, vaid ka kohustatud kontrollima kaebaja väiteid. Sel juhul õigustub tühistamispalve esitamine alusel, et rikuti seadust. Kassatsioonitaotleja peab näidata võima, milles just on seaduse rike ja millist seadust lepingu tõlgendamisel

rikuti. Põhjendatud kaebuse puhul asub kassatsiooni kohus mitte ainult seaduse mõtte kindlaks tegemisele, vaid ka fakti kindlaks tegemise õiguse revideerimisele, kuna neil kordadel on üks teisega tihedalt seotud. Ilma faktilise külje revideerimiseta on võimata kindlaks teha, kas seadust kohaldatai õieti või mitte.

Üldiselt määritleb Jssačenko juhte, millistel lepingu tõlgendamisel ilmneb seaduse rike järgmiselt:

- 1) Lepingu otsese mõtte moonutamine;
- 2) Lepingu säärastele sõnadele toetumine, milliseid lepingus ei ole;
- 3) Lepingu sõnadele sellise tähenduse andmine, millist nad kuidagi sisaldada ei saa;
- 4) Lepingu tõlgendamine mitte tema sisu, vaid kõrvaliste asjaolud järgi;
- 5) Kohtu kõrvalepuiklemine lepingu tõelise mõtte selgitamisest põhjusel, et tema sisu on vastukäiv ja ebaselge;
- 6) Lepingu ebaõige kvalifitseerimine;

7) Lepingu tõlgendamine ebakõlas kohtu poolt kindlaks tehtud faktega.

Kõikide esitatud rikete esinemisvõimalus tõendub senati praktikaga⁶³. Tuleb aga allakriipsutada, et siinkohal ikkagi tegemist on kassatsiooni põhjustega, mis tulenevad seaduse riketest, s.o. üldisest kassatsiooni alusest. Leping, kui õigussuhe, pole iseseisev tühistamispõhjuste allikas. Seepärast oleks ka loomulik, et lepingute tõlgendamisel tekkivaid kassatsiooni-põhjuseid käsitletaks üld kassatsioonipõhjuste ja just materjaalseaduste rikkumiste vaatlemisel.

⁶³ Vrd. Jssacenko, op.cit., lhk.535 j.j.

Osundatud teoseid.

Glasson Tissier, Organisation Judiciaire Compétence
et Procédure Civile, I 1925, III 1929.

Goldschmidt, Zivilprozessrecht, 1932.

Holmsten, Učebnik ruskago graždanskago sudoproizvodstva
1899.

Jssačenko, Graždanskii protsess, Praktičeskii Komen-
taarii IV, 1930.

Klimann, Haldusprotsess, 1937.

Schmidt, Lehrbuch des Deutschen Zivilprozessrechts, 1889.

Tjutrjumov, Graždanskii protsess, 1925.

Vaskovski, Učebnik graždanskago protsessa, 1914.